MS

Goede morgen

Goede morgen, generaal, zei de kersverse jeugdige militaire medewerker. Wat onwennig keek hij rond; hij kwam zich melden, maar wist niet precies wat hij moest doen in deze situatie. Het was hem tijdens de opleiding uiteraard wel verteld, hij had het toen ook wel begrepen, maar nu het erop aan kwam, was hij het even kwijt. Hij wist het eigenlijk wel, maar het was niet „erin geslepen". Het was geen tweede natuur geworden.

Het voorgaande is als gebeurtenis onbelangrijk; veel belangrijker is de vraag of onze gevechtseenheden als het erop aan komt wèl het gewenste gedrag zullen vertonen, of het wèl „erin is geslepen", of het wèl een tweede natuur is geworden. Zijn zij dan voldoende voorbereid op het fysieke en psychische oorlogsgeweld en tot doeltreffend en effectief optreden in staat?

Het moderne Europese gevechtsveld kan worden getypeerd met trefwoorden als „chaotisch, continu, ongekende hevigheid, zware lokale verliezen, snel wisselende situaties, isolement". Die kenmerken zullen bepalend zijn voor zowel de gewenste stijl van leiding geven als voor de gewenste wijze van optreden van de kleinste operationele „bouwstenen".

Voor het leiding geven betekent het dat — meer dan ooit — bevoegdheden èn verantwoordelijkheden zullen moeten worden gedelegeerd, waardoor onder meer hierdoor — maar eveneens door vijandelijk ingrijpen — gevechtsacties geheel anders zullen verlopen dan initieel was voorzien. Dat vereist ook flexibileit van commandant en staf, dat wil zeggen het vermogen essentiële wijzigingen in een situatie te onderkennen en de mentale bereidheid daarop tijdig te reageren. „Auftragstaktik" is méér dan een operationeel begrip, het dient ook een mentale instelling te zijn.

Gedurende de opleiding en de verdere vorming van officieren (waaronder begrepen de vervulling van diverse functies) dient dan ook terdege aandacht te worden besteed aan deze stijl van leiding geven en de daartoe noodzakelijke attitude. Dat moet dan niet worden beperkt tot boeiende discussiecolleges en interessante theorieën; gedacht wordt aan het bijbrengen van („inslijpen") van een gewenst gedragspatroon. Dat zal vele consequenties hebben. Het zou onder meer kunnen betekenen dat de organisatie bereid zou moeten zijn meer verantwoordelijkheden èn bevoegdheden te delegeren naar dié niveaus die wij in de tactiek zo treffend omschrijven als de „dragers van het gevecht". Daarheen zullen immers ook in oorlogstijd de bevoegdheden worden gedelegeerd.

Echter, behalve de optimale voorbereiding op een optreden in oorlogstijd heeft de leiding van de krijgsmacht nog een andere taak, namelijk het besturen van een grote overheidsorganisatie in vredestijd onder toenemende politieke en publieke druk. Dat schept een geheel andere problematiek die, wellicht wat gesimplificeerd, kan worden getypeerd met trefwoorden als: doelmatigheid, beperkte middelen, rechtspositie, vermaatschappelijking, matrix, en dergelijke. Deze problematiek dwingt veelvuldig tot minutieuze voorbereidingen, gedetailleerde regelingen, besluitvorming op hoog niveau, vaak door de lagere uitvoerende niveaus uitgelegd als bedilzucht en bureaucratie. Dat vraagt om gedragselementen van commandant en staf die soms haaks staan op het gewenste gedrag op het gevechtsveld. ▷

Het gegeven, dat de typische vredesproblematiek zich dagelijks manifesteert en de problematiek van het moderne gevechtsveld, naar wij hopen, ver verwijderd is, heeft duidelijk gevolgen gehad voor de opleiding. Het accent bij de elementaire en de algemeen vormende opleidingen van officieren is komen te liggen op management en bedrijfskunde, in het beste geval nog militaire bedrijfskunde genoemd. Dat zal uiteindelijk gevolgen hebben voor het type officier en leider binnen de krijgsmacht: meer „manager" dan „battlefield-leader".
Het geweld van het moderne gevechtsveld zal weinig ruimte laten om na te denken over handelingen die moeten worden verricht door de kleinste operationele „bouwstenen". Veelvuldig zal moeten worden teruggevallen op handelingen en reacties die, als gevolg van veelvuldig herhaalde oefeningen, min of meer automatisch kunnen worden uitgevoerd.
Op zichzelf niets bijzonders en zeker niets nieuws. Ook in het dagelijkse leven in volle vredestijd zijn daarvan voldoende voorbeelden voorhanden, zoals:
— de ingehamerde reactie bij een slipcursus om niet te remmen, maar het gas los te laten en de koppeling in te trappen;
— de noodprocedures die binnen zeer korte tijd, automatisch en toch bewust, door een vlieger moeten kunnen worden uitgevoerd;
— de vaste en eindeloos voorgeoefende spelpatronen bij het Amerikaanse „football".

Ook de Koninklijke Landmacht kent deze oefeningen in de vorm van het uitvoeren van storingsreacties met het persoonlijke wapen, stuksexercitie, schietprocedures, pelotons- en gevechtsexercitie enz. Maar worden deze zaken ook beheerst, zijn ze tot een tweede natuur geworden? Kunnen wij dat eigenlijk nog wel verwachten in een vredesleger dat voortdurend wordt geconfronteerd met een tekort aan opleidingstijd? Het aanleren en behouden van deze „automatismen" vraagt immers veel tijd (en bovendien goede instructeurs). Kunnen wij van onze jonge mensen, die zijn opgegroeid in een tijd vol mondigheid, begrip en inzicht, nog wel eisen dat zij zich onderwerpen aan vaak geestdodende, weinig motiverende, zich eindeloos repeterende handelingen?
Past dit alles nog wel in het beeld van het zojuist geschetste model van leiding geven?

Vragen en paradoxen die een nadere uitwerking behoeven. In deze aflevering van de Militaire Spectator publiceren kolonel drs. J. W. van Neden en kolonel b.d. J. van der Spek artikelen waarin wordt gepoogd daarvoor bouwstenen aan te dragen. Zij geven niet het antwoord op de laatste vraag, maar ze kunnen ons een eind op weg helpen.

